

„Вірою ми розуміємо,
що біки словом Божим
збудовані.”

Ббр. 11:8

BIPA Й НАУКА

119

ТРАВЕНЬ — ЛИПЕНЬ

1982

FAITH and SCIENCE

Ukrainian Religious Magazine
101 Cambridge Road, Brookhaven, Pa., 19015
U. S. A.

119

MAY — JULY

1982

Передплата:	Річна	8.00 дол.
	Піврічна	4.00 дол.

Передплату посылати на адресу:

Mr. John Lissijtschuk
60 Cone St.
Hartford, Conn. 06105, U.S.A.

ЗМІСТ

1. Будьмо щасливі	1
2. Апологія християнства	2
3. Жнива	3
4. Про тяжко зрозумілі місця у Біблії	5
5. Вільність	10
6. Два моря	12
7. Вступ до Біблії	14
8. Докореній і спасений	18
9. Переможець	19
10. Служіння святих	20
11. Багач	23
12. Неніці	24
13. Заповідь Христа: „Покайтесь!”	25
14. Чому веселка строката?	32
15. Свідчення чужинців про слов'ян	33
16. Олівець	35
17. Звідусіль	36

БУДЬМО ЩАСЛИВІ

Щастя — відчуття і стан цілковитого, єщого задоволення. Щаслива людина, який сприяє успіх, удача, яка зазнає радість, задоволення, щастя.

Ми не можемо гнатися за щастям і пійтмати його. Щастя приходить до нас несподівано, коли ми допомагаємо іншим.

Щастя подібне до пахощів — ми не можемо оббрізкати ними інших, не діставши при цьому частину самі.

Щастя не залежить від повного гаманця, а від розуму, повного багатих думок, і від серця, повного багатих побуджень.

Щастя не залежить від того, що відбувається навколо нас, а від того, що відбувається всередині нас. Воно вимрюється тим духовним станом, з яким ми зустрічаємо життєві проблеми.

Щастя приходить не від того, коли ми робимо те, що нам подобається робити, а від того, коли нам подобається робити те, що ми зобов'язані робити. Щастя приходить від того, що ми вкладаємо наше серце в нашу працю і виконуємо її з радістю та енергією.

Щастя збільшується від гармонійного співвідношення з іншими, базованому на добрій волі, терпимості, зрозумінні та любові.

Таємниця щастя полягає в тому, аби вимоги кожного нового дня ми зустрічали з повною вірою, „що тим, хто любить Бога, хто покликаний Його постановою, все допомагає на добре”.

АПОЛОГІЯ ХРИСТИЯНСТВА

Пізнання

Людина, при всіх своїх недоліках і залежності, має свідомість внутрішньої свободи: вона переможно торжествує в дусі і, навіть повалена у порох, підноситься в дусі понад усі зорі.

Людина є володарем усього. Вона володар уже через своє пізнання. Адже пізнання є ознакою і здійсненням володарства. Через пізнання тісі чи іншої речі я внутрішньо опановую і підкорюю її та чиню собі підвладною.

Завдяки своєму пізнанню людина займає пророче становище у світі. Її дух просякає до суті речей і дошукується самих їхніх основ: він трансформує речі чуттєво виявленого світу у внутрішньо духовні образи, в яких виявляється правда, що міститься в чуттєвій шкарадупі; він іде за межі чуттєвого і переходить до світу духовних ідей, які є основними типами всього чуттєвого, і таким чином усе перехідне осягає в його вічній правді. Це пізнання тепер неясне, і залишається протягом життя неповним, уривчастим, але і в цьому розрізненні виявляється пророчий дух, який швидше, ніж світло, проходить по дорогах світу на крилах думки, і від часу переноситься до вічності.

Нема нічого такого, до чого не міг би наблизитися пізнавальний дух людини, і нема нічого такого, що було б закрите для нього. Було б непорозумінням,

якби хтось хотів ради християнства і спасіння душі покласти певні обмеження потребі знання та границі самого знання. Саме знання не надимається, а надимається тільки те знання, якому невистачає справжнього, смиренного, несебелюбного відчуття правди. Цілий світ дано людині, аби вона володіла ним, і найближчим виявленням цього володіння є те, що ми пізнаємо світ у всіх його проявах.

Друга форма цього володіння полягає в тому, що людина фактично підпорядковує собі свій світ. Із знанням пов'язується сила дії. Пізнання, що дає розум, стає в руці людини берлом, яке велить і таємничим явищам природи, щоб вони підпорядковувались її волі, і як слухняні коні запрягалися до її повозу, на якому вона звершає свій торжественний похід по землі.

Так думка людини та її воля володіють світом, і її знання та сила волі підпорядковують їй світ. І цей світ, який людина таким чином через силу пізнання та силу волі підпорядковує собі, вона в той же час переносить до свого внутрішнього буття, відтворює там у своїй фантазії і знову відображає у своєму відчутті. Як світ образів, як світ звуків, як світ відчуттів і почувань, вона носить його у собі. Весь внутрішній світ знаходить собі відгомін у маленькому світі внутрішнього

(Закінчення на стор. 4).

Збирають апельсини у Флоріді.

ЖНИВА

Праці всюди так багато,
Розгорнулися жнива!
Колос спілій підбирали
Вже найвищая пора.

Ранні роси вже обпали,
Коси в полі скрізь дзвенять,
І до праці закликають
Безробітних, що сидять...

Божа нива теж доспіла
І проходять скрізь жнива.
Кличе Бог женців до діла
На розлогій поля.

Вже багато заклик вчули
І зрання на жнива пішли
Та для Господа працюють
Витривало в дні жари.

Переносять спеку й втому
І звершають Божий труд:
Всіх нещасних в світі цьому
До Христа вони ведуть.

Брате любий, що ж ти робиш
В дні великих Божих жнів?
Глянь! Всміхається погода
І врожай кругом доспів.

Не сиди, зложивши руки,
І без діла не дармуй!
Світ залиши горе й муки,
Гинуть люди! Йди, рятуй!

Бог для тебе працю має,
Тож скоріше поспішай.
Вже давно жнива збирають,
Часу цінного не гай!

Ларіон Тарасюк.

буття в людині, і відтворюється потім у різноманітних формах художнього зображення в образі, тоні і слові, і як духовне відображення цього світу є просвітлюючим, натхненним, приздоблюючим та загрівальним у відношенні до зовнішньої його дійсності. У цій духовній творчості людина уподобінню Творцеві, її у ві-

дображені знova створює світ, що його колись створив великий Творець світу.

У цій різноманітній діяльності знання і практичного його застосування, що завдяки їм людина панує над світом, і здійснюється її велике покликання.

Х. Л.

ВІРА Й НАУКА

ПРО ТЯЖКО ЗРОЗУМІЛІ МІСЦЯ У БІБЛІЇ

Д-р Р. Торрей

Кожний уважний читач і кожний дослідник Біблії погодиться з тим, що слова апостола Петра про те, що у Писаннях є „дещо тяжко зрозуміле, що неуки та незмінні перекручують на власну загибелю свою“ (2 Пет. 2:16), є цілком правильні. Хто з нас не знаходив ці тяжкі для зрозуміння місця у Біблії, що загадково стояли перед нами, і, в роки нашого раннього християнського досвіду, наштовхували на сумніви: чи є Біблія таки Словом Божим чи ні. У ній ми зустрічали місця, які видавалися несумісними з думкою, що вся Біблія — божественного походження та що в ній нема помилок.

Було б нерозумно намагатися приховувати такі трудноці. Іщи-ро визнати їх — ознака мудрості і чесності людини.

Що ж ми можемо сказати з приводу всіх цих місць, що їх кожен поважний читач Біблії раніше чи пізніше повинен виявити?

1. Перше, що можемо сказати про тяжкі місця у Біблії, це те, що за характером цього питання ми повинні були сподіватися зустріти їх.

Деякі люди здивовані і навіть усунулися в самій Біблії, знайшовши в ній тяжкі місця. Що ж до мене, то я більше б вагався і дивувався, якби в ній таких місць не було.

Що таке Біблія? Вона є об'явлення мудrosti, волі, характеру і самої суті безмежно великого,

незмірно мудрого та абсолютно святого Бога. Сам Бог є автором цього об'явлення. Але кому Бог об'явив Себе? Людям: істотам обмеженим, істотам з недосконалім моральним характером, а звідси і з обмеженою здатністю розуміти духовні питання. Найрозумніша людина, зважена на вазі Божій, виявиться лише дитиною, і найсвятіша людина у порівнянні з Богом є не більше, ніж дитина в моральному відношенні. Зрозуміло, що із самої суті поставленого питання повинні випливати труднощі, беручи до уваги від Кого і кому дані були об'явлення. Якщо істота обмежена буде пробувати зрозуміти Істоту Безмежну, то в цьому неминуче повинні зустрітися труднощі. Або коли недосвідчена людина буде роздумувати над творами великого мудреця, вона повинна буде зіткнутися з багатьма незрозумілими питаннями і речами, які для її недозрілого і недосконалого розуму видаватимуться абсурдними. І якщо людям, чиє моральне судження про гріх і про суворість кари за гріх пошкоджена їхньою власною гріховністю, поставити вимоги абсолютно святої Істоти, вони повинні будуть збентежитися деякими з них; а коли стануть розглядати її дії, то будуть збентежені деякими з її учників. Багато з них їм будуть видаватися дуже вимогливими, надто суворими, жорстокими і жахливими.

Певна річ, що в такому об'явленні, яким для нас є Біблія, повинні бути тяжко зрозумілі місця.

І якби хтось дав мені книжку, що була б для мене такою зrozумілою, як таблиця множення і сказав: "Оце Слово Боже. В ньому Бог відкрив усю Свою волю і мудрість", я пожитав би головою і відповів: "Я не можу цьому повірити; це написано надто просто, аби бути об'явленням безмежної Мудrosti". Якби алгебру і вищу математику міг зrozуміти семирічний учень уже на перший день свого шкільного навчання, то це не була б математика, а дитяча забава. Тому в повному об'явленні Божого розуму, волі, характеру і самої Його істотності повинні бути труднощі, незрозумілі для початківця. Адже навіть найрозумніші і найздібніші з нас у дійсності тільки початківці.

2. Друге, що можна сказати з приводу цих труднощів, це те, що тяжке для пояснення місце в доктрині, чи навіть поважні заперечення її, у жодному разі не доводять безпідставності самої доктрини. Чимало легкодумних людей схильні розуміти інакше. Як тільки вони зустрічають перешкоди в їхній вірі в божественне читання й абсолютно непорушність та непомилність Біблії, вони зараз же роблять висновок, що все вчення її неправильне. Ale ж це зовсім нелогічно. Зупинимося на хвилину і подумаємо; покажемо себе розумними і здатними розважати.

Навряд чи знайдеться тепер у науці хоч один всіма визнаний засіб, що не зустрічав би свого часу труднощів бути визнаним.

Коли теорія астронома Коперника, тепер уже всіма прийнята, була вперше оголошена, її зустріли величезні труднощі. Якщо погодитися визнати цю теорію правильною, то тоді планета Венера повинна була мати фази, подібні до фаз Місяця. Ale фази не могли бути тоді виявлені навіть найсильнішими телескопами. Однак, позитивні доводи на користь теорії були настільки сильні, що теорія була прийнята всупереч цьому, здавалося б поважному запереченню. Згодом, коли були сконструйовані сильніші телескопи, було доведено, що Венера має фази. Всі труднощі виникли, як вони і в Біблії майже всі виникають, від незнання людьми певних фактів.

Небулярна теорія тепер уже визнана в науці всіма. А коли вона вперше була висунена, і навіть довший час після того, рух планети Уран не міг бути погоджений з нею. Уран рухався в напрямку зовсім протилежному тому, в якому він мусив би рухатися згідно з теорією. Ale позитивні доводи були настільки грунтовні, що теорія була прийнята, недивлячись на незрозумілий рух Урана.

Якщо ми і до студіювання Біблії застосуємо правила логіки, прийняті в усіх галузях науки (за винятком критики Біблії, якщо таку критику можна назвати науковою), то ми повинні погодитись, що коли позитивна пе-

ревірка теорії виявилася правильною, то теорію належить прийняти всупереч різним труднощам, які зустрічаються в деталях. Той справді неглибокий мисливтель, який відкидає очевидну правду тільки тому, що він не може погодити з нею деякі із знайдених фактів. I поверхова та людина, яка, вивчаючи Біблію, відмовляється від віри в її божественність і непорушність тільки тому, що там є деякі факти, що їх нібито неможливо узgіднити з тим чи іншим поглядом. Нині є чимало подібних поверхових мисливителів.

3. Третє, що можемо сказати з приводу тяжких місць у Біблії, це те, що в більшій мірі і поважніші труднощі виникають при доказах звичайного постання Біблії, ніж при доказах на користь її божественного постання.

Може трапитися, що прийде до вас людина з якимсь складним питанням і скаже: "Як ви це поясните, якщо Біблія божественного постання?" Можливо, що ви не зможете дати йому задовільну відповідь і він буде вважати, що завдав вам нищівного удару. Ale ви не хвилюйтесь і відразу ж переходьте в наступ. Запитайте його: "А як ви поясните, що збуваються пророцтва Біблії, якщо вона людського постання? A як ви дивитеся на чудову єдність цієї книги? A що ви скажете про її невичерпну глибину, або її виключну силу приводити душі до Христа?" і т. д. На кожне незначне його заперечення вашого погляду на Біблію, ви можете навести глибші і поважніші запе-

речення його погляду на неї. I кожній неупередженій людині, яка бажає пізнати правду та її слухатися, не важко буде зрозуміти по чиїй стороні правда.

Одного разу до мене прийшов молодий чоловік досить розвинений і широко обізнаний з критичною, атеїстичною та скептичною літературою. Він сказав, що він пильно вивчав і багато роздумував над цим питанням і прийшов до висновку, що Біблія не може бути надприродного постання.

Я запитав його: "Чому не може?"

Він вказав на деякі вчення у Біблії, в правдивість яких не може і не міг би повірити.

Я відповів: "Припустімо, що я не міг би відповісти на вказані вами питання, але це ще зовсім не означає, що Біблія не божественного постання. Я вам можу навести цілу низку фактів, які вам буде набагато важче пояснити, якщо Біблія не божественного постання, ніж коли б ви прийняли її за об'явлення Боже. Ви не можете заперечувати того факту, що збуваються пророцтва. Як ви поясните це, якщо Біблія — не Слово Боже? Ви не можете закрити очі на чудову єдність усіх 66-ти книг Біблії, написаних у так відмінних обставинах і в періоди, так віддалені одні від одних. Як ви можете це пояснити, якщо не Бог є дійсним Автором Книги, поза тими сорока чи більше людськими авторами? Ви не можете заперечувати, що Біблія має силу приводити людей до спасіння, приносити ім мир, на-

дію і радість, приводити їх до Бога — те, чим не володіють усі інші книги, взяті разом. Що ви можете сказати про це, якщо Біблія — не Слово Боже і жодна інша книга не є Словом Божим?"

Мій співбесідник мовчав. Труднощі, в яких опинюються ті, що заперечують божественне постання й авторство Біблії, набагато чисельніші і значніші від тих, на які натрапляє віруючий у неї, як у Слово Боже.

4. Четверте, що може бути сказане з приводу тяжких місць у Біблії, це те, якщо ви не можете пояснити їх, то це ще не означає, що на них зовсім нема можливості відповісти.

Дивно, як часто ми нехтуємо цим фактом. Є багато людей, які, зустрівши трудність у Біблії, трохи подумавши про неї, а тоді, не знайдучи належного пояснення, раптом приходять до несподіваного висновку, що ніхто не може знайти його. Таким чином вони самі нищать свою віру в вірогідність Біблії та її божественне постання. Здавалося б, чому людині не мати досить скромності, щоб визнати себе такою ж обмеженою істотою, якими справді ми є. Чому не сказати: "Хоч я і не бачу належного пояснення даного питання, проте хтось інший, розумніший, без труднощів знайде його".

Якби ми тільки завжди пам'ятали, що ми не всевідчі, і що є багато речей, тяжких для нашого зрозуміння тепер, а які ми легко зрозумімо, коли пошириться напів знання, то це зберегло б

нас від багатьох нерозважностей. Крім того, ми ніколи не повинні забувати, що те, що нашому обмеженому розумові — чи напому незнанню — відається абсолютно нерозв'язним, для Безмежного Розуму не складає жодної проблеми. Припустимо, що хтось, почавши вивчати алгебру, посидить півгодини над тяжким завданням, а тоді заявить, що розв'язати це завдання неможливо, бо він його не може розв'язати. Щоб ви подумали про таку людину?

Одного дня поважний і розумний чоловік залишив працю і здалека прийшов до мене, стурбований тим, що виявив у Біблії щось таке, що йому відалося кричущаю суперечністю. Цілу ніч він не міг заснути, думаючи про це. Усі його спроби вияснити суперечність зосталися безрезультатними. Коли ж він мені оповів про хвилюючу його справу, я протягом декількох хвилин дав йому просту і вповні задовільну відповідь. Після цього він спокійно пішов додому. Чому не прийшло йому на думку ще від самого початку, що на непосильне для нього питання хтось інший міг легко відповісти? Він, очевидно, припускав, що він перший виявив цю неув'язку, отже, для всіх повинна вона бути зовсім новою. Але це було одне з тих питань, що виникли і були розв'язані за багато років перед його, а також і перед моїм народженням.

5. П'яте, що може бути сказане з приводу тяжких місць у Біблії, це те, що уявні недоліки Книги зовсім незначні у порівнянні

з тими чудовими вартостями, якими вона відзначається.

Той факт, що люди витрачають стільки часу на широкий розгляд таких незначних питань, що їх вони вважають недоліками Біблії, і обминають, не завважуючи незрівнянних краси і чуд, що ними переповнена майже кожна сторінка її, доводить, яке велике в них захистання розуму і серця. Навіть у деяких передових учбових закладах, призначених для викладів студентам правильного розуміння Біблії та передачі цього розуміння іншим, багато часу витрачається на такі незначні питання, які нібито вказують на людське постання Біблії, тоді як належалося б приділяти якнайбільше часу для вивчення, сприяння і глибокої пошани тієї дивної слави, що ставить цю Книгу незрівнянно вище від усіх інших книг світу. Що ми скажемо про людину, яка, вивчаючи великий художній твір, зосередить всю свою увагу на малопомітній цятці в кутку картини? Більша частина горезвісного "критичного вивчення Біблії" саме є таким науковим і лабораторним дослідом "малопомітних цяток". Людину ж, яка не бажає більшу частину свого часу витрачати на розгляд цих цяток, а воліє витрачати його на виявлення нерозкритої ще краси і величних див Книги, деякі кола вважають "неосвіченою та відсталою".

6. Шосте, що може бути сказане з приводу тяжких місць у Біблії, це те, що поверхові читачі на-

дають їм більше значення, ніж ті, що заглиблюються в ній.

Узяти хоч би людей, які зовсім необізнані з правдивим змістом і значенням Біблії; або взяти той клас модерних проповідників, які читають Біблію, головним чином, для того, щоб знайти в ній текст, на який би вони могли, як на вішака, понавішувати свої власні ідеї. Для подібних читачів Біблії ці труднощі видаються величезного значення, але для тих, хо навчився роздумувати над Словом Божим вдень та вночі, вони взагалі чи мають будь-яку вагу. Такий муж Божий, як "батько сиріт" Георг Мюллер, який протягом свого життя уважно прочитав Біблію від початку до кінця понад сто разів, не буде стурбованій ні однією із зустрінутих труднощів. Людину ж, яка її читає перший чи другий раз, багато речей можуть збентежити і викликати численні питання.

7. Сьоме, що можна сказати з приводу тяжких місць у Біблії, це те, що вони швидко зникають в міру уважного і молитовного їх дослідження.

Скільки є речей у Біблії, що колись бентежили нас і викликали сумніви, але які тепер нам стали зрозумілі і не складають жодних труднощів. З кожним роком дослідження Біблії ці труднощі все швидше і швидше зникають. Звідси висновок, що і ті труднощі, які ще залишаються, так само зникнуть у міру дальшого нашого дослідження Біблії.

ВІЛЬНІСТЬ

“І пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить!”

Ів. 8:32.

Ісус Христос, Спаситель світу, прийшов з неба, від Отця слави, на нашу землю з предвічним планом спасіння людства від неволі гріха.

У минулих віках і за нашого часу люди змагалися і змагаються, щоб бути вільними. Але трудність полягає в тому, що багато людей не усвідомлюють того, в чому саме причина людської неволі.

Ісус Христос показав на корінь загальної недолі — на гріх. Гріх людину обманює і поневолює: “Поправді, поправді кажу вам, що кожен, хто чинить гріх, той раб гріха” (Ів. 8:34). Апостол Іван пояснює цю думку: “Хто чинить гріх, той від диявола, бо диявол грішить від початку” (1 Ів. 3:8). Гріх викривив людину і пхнув у неволю диявола. А там зло і недоля людства. Той же ап. Іван продовжує: “Цим пізнаються діти Божі та діти дияволів: Кожен, хто праведності не чинить, той не від Бога, як і той, хто брата свого не любить” (1 Ів. 3:10).

Отож, пізнання Божої правди, відкритої у Христі Ісусі, та життя за цією правдою чинять людину вільною. Людина звільнється від неволі гріха, від злого характеру, злих привичаєнь, ненависті, пожадливості та всього

того, що нівечить життя людини. А тоді, як вільна особа, прихиляється до свого доброго Господя, сприймає Його науку, дивиться з любов'ю і пошаною на своїх близких та радіє новим, вільним життям у Христі Ісусі.

Для прикладу пригадаймо стан полонених. З якою тugoю вони чекають закінчення війни та своє звільнення з полону. Днями і ночами вони мріють про звільнення, про рідний край, про рідних і близьких. І ось настав довгожданий день. Незмірна радість наповнює серце, коли викликають поіменно й оголошують про вихід на волю. Вільний летіти до свого краю, до затуженого дому з чужинецької суворої неволі... Уже рідна земля під ногами, земля волі. Дивні почуття радісної зустрічі в обіймах своїх найдорожчих. Привіти, поцілунки, слізози радості та щастя, що минули жахи полону.

Це тільки приближене порівняння з дійсною вільністю, яку дає людині Господь. Звільнивши людину від гріха, Господь Ісус Христос дає їй нове життя через віру в Нього, яке веде до освячення, праведності, до щасливої спільноти з Ним.

Людський порядок життя без урахування волі Божої суперечний і конфузливий. То, з одного

Розмова з ученим Никодимом.

боку, йде мова про подовження людського життя, то, з другого, — як зупинити приріст населення. То мова про мир, то кування нищівної зброй. То пропаганда свободи, то послідовне обмеження не тільки дій, а й здорового мислення людини.

Повстає питання: Коли ж, нарешті, світ наш буде вільний від утису, поневолення, страху, злочинів, братобійчих війн? Коли, за пророчим передбаченням, перекують мечі на лемеші, списи на серпи, а дзвони радости сповіщатимуть про спокій і мир між усіма народами? (Іс. 2:4). Коли настане те бажання протягом віків краще майбутнє?

Святе Письмо відповідає: Тоді, коли люди переконаються у банкрутстві власних систем і визнають Князя Миру — Господа Ісуса Христа — як Вищу Правду Життя.

Пророк Ісая так описує цей час: “І доми побудують, і мешкати будуть, і зasadять вони виноградники, і будуть їхній плід споживати... Вовк та вівця будуть пастися разом, і лев буде їсти со-

лому, немов та худоба, а гадові хлібом його буде порох!.. Вони не чинитимуть зла й вигубляти не будуть на всій святій Моїй горі, говорить Господь” (Іс. 65:21, 25).

Доля ж вірної Церкви Христової розв'яжеться ще чудовіше — дивним підхопленням: “Сам бо Господь із наказом, при голосі архангела та при Божій сурмі зійде з неба, і перше воскреснуть умерлі в Христі, потім ми, що живемо й зосталися, будемо скоплені разом із ними на хмарах на зустріч Господню на повітрі, і так завсіди будемо з Господом” (1 Сол. 4:16-17).

Повна ж і вічна вільність прийде на новому небі та новій землі, куди не ввійде “ніщо нечисте, ані той, хто чинить гидоту й неправду, але тільки ті, хто записаний у книзі життя Агнця”. Там „не буде вже смерти. Ані смутку, ані крику, ані болю вже не буде, бо перше минулося!” (Об'явл. 21:27, 4). Там відкриється повне значення слів Христових: “Коли Син отже зробить вільними, то справді ви будете вільні” (Ів. 8:36).

ДВА МОРЯ

Галілейське море і Мертвое море. Обидва отримують свою воду з Йордану, який бере свій початок біля підніжжя гори Гермон.

У них один початок, і однакові води наповнюють їх. І яка ж велика різниця між цими двома морями Святої землі! Одне —

ВІРА І НАУКА

повне життя, друге — мертві.

Багатою рослинністю і живописними поселеннями красуються береги Галілейського моря. І мертві, пустинні та сумні береги другого моря. Здалека береги обох видаються однаковими, обидва приваблюють до себе, але зблизька жахливий контраст. Галілейське море багате було рибою, що складало основний харчовий продукт мешканців Тіверіади, тоді як води Мертвого моря не мають юдної живої істоти; воно не годує нікого.

У чому ж причина такої різниці цих двох морів?

Дуже проста: Галілейське море служить каналом, по якому течуть води. Мертві ж море не має витоку, воно приймає воду, але нічого не віддає. Вода Галілейського моря солодка, а Мертвого — солона.

Чи не вказівка це на дві категорії християн?

У них одне початкове джерело — підніжжя гори Голгофи. У всіх один Спаситель, один пункт нового початку, одне нове ество. Оживлені росою Гермонської гори, обмиті в крові, пролитій на Голгофі, вони всі пізнали Христа, як свого особистого Спасителя і Господа. Проте велика різниця між такими двома віруючими. Хто з ними зустрічається вперше, вони видаються однаковими, а хто знайомий з ними більше, знає, що один із них живий, ді-

яльний, а другий, висловлюючись духовно, безжиттєвий, мертвий. Ми не кажемо, що останній не спасений, але стверджуємо, що світ, від якого він відвернувся в день свого навернення, знову його захопив і міцно тримає. Якими мусять бути розчарованими ті, які звертаються до такого християнина, з надією почути слово підтримки, але, підішвши, відчули, що в нього нічого їм дати. У нього нічого нема — нема заступницької молитви, нема подяки, нема співчуття. Він може насолоджуватися проповідю, але не поділиться отриманою науковою, не побажає здійснити її у практичному житті. Скупій збирає скарби, але не турбується оплатити духовні рахунки. “Боти кажеш: “Я багатий, і збагатів, і не потребую нічого”. А не знаєш, що ти нужденний, і мізерний, і вбогий, і сліпий, і голий!” (Об'яв. 3:17).

Здається, Христос ніколи не відвідав Мертві море. Натомість Христос любив Галілейське море; приходив до нього, навчав людей на берегах його, перепливав через нього.

Це не означає, що Ісус дає перевагу тому з Його дітей чи іншому; але справді, Ісус близче підходить до того, хто дає Йому перше місце в серці і житті своєму, хто шукає близької спільноти з Ним.

—

Де нема віри — все хитке.

Сумління — внутрішній голос, який попереджує, що за нами хтось стежить.

ВСТУП ДО БІБЛІЇ

6.

Біблійні Кодекси

Між тією численністю рукописів Святого Письма, що збереглися до нашого часу, найважливішими вважаються: Сінайський Кодекс (*Codex Sinaiticus*), Ватиканський Кодекс (*Codex Vaticanus*), Олександрийський Кодекс (*Codex Alexandrinus*), Кодекс Єфрема (*Codex Ephraemi*), Кодекс Безі (*Codex Bezae*), Клермонтський Кодекс (*Codex Clarmontanus*), Вашингтонський Кодекс (*Codex Washingtoniensis*) та Коридетський Кодекс (*Codex Korideithi*).

Сінайський Кодекс

Сінайський Кодекс означений у богословській літературі першою літерою єврейської азбуки “алеф”. Це один з найповніших і найкращих між такими документами. Має у собі Старий Заповіт грецького перекладу Септуагінта, Апокрифи, Новий Заповіт, Послання Варнави та велику частину “Пастиря” Гермі.

Історія знахідки Сінайського Кодексу досить незвичайна і нарадує собою героїчне оповідання.

Від того часу, як німецький філолог Фрідріх Август Вольф у 1795 році видав свою критичну працю “Вступ до Гомера”, в якій заперечував історичність поем “Іліади” та “Одіссеї”, Німеччина ніби отримала монополію у кри-

тичних дослідах стародавньої літератури. Ціле дев'ятнадцяте століття, здавалось, жило критикою. Поступово ця критика поширилась і на Біблію та на християнські традиції. Ставилися заново питання про авторів книг Святого Письма, час і місце написання, про порядок їхнього збирання та Канон. Знайшлися навіть такої категорії критики, що вбачали у християнських доктринах поєднання грецьких культів і філософії. А ще інші заходили так далеко, що ставили під сумнів автентичність апостольських евангельських документів.

Атеїсти нашого часу силкувалися запропонувати нам свою думку під виглядом чогось власного, нового, наукового. Справді ж не знайшлося в них нічого оригінального, а тільки пересписане нафталіном лажміття з досить застарілого минулого критицизму.

У відповідь на “гомерівське питання” німецький археолог Генрі Шліман в роках 1870—1886 розкопав стародавні пам'ятки Трої і підтвердив історичність фактів, що лежали в основі гомерівських поэм.

Подібно відізвався на біблійну критику німецький професор Константин Тішендорф (1815—1874 рр.). Для нього Христос був Правда, а не звичай. Ученій вирішив присвятити своє життя для конструктивного досліджен-

ня святого тексту. Йому потрібно ознайомитися з ранніми манускриптами. З цією метою він декілька разів відправляється з Лейпцигу до великих бібліотек Європи. У Паріжі працює над виданням Кодексу Єфрема та Клермонтського Кодексу. В Лондоні має доступ до Олександрийського Кодексу. У Ватікані папа дозволив йому ознайомитися з Ватиканським Кодексом.

У березні 1844 року Тішендорф, уже досить відомий теолог і дослідник, перепливав Середземне море і зупиняється в Єгипті. Він знає, що бачені в Європі манускрипти Святого Письма привезені туди з Близького Сходу. Отож, тут належить провадити дальші пошуки давніх манускриптів. Огляд книгозбирень Олександриї, Каїра, а також багатьох монастирів та церков не приніс бажаних наслідків. Зоставалося відвідати ще стародавній грецький православний монастир св. Катерини, що знаходився біля підніжжя біблійної гори Сінай, заснований ще у 527 році імператором Юстініаном. Колись багата монастирська бібліотека, але занедбана тепер, хто знає, могла зберігати документи, що він так наполегливо шукав.

У травні 1844 року, після дванадцятиденної подорожі караваном через пустиню, Тішендорф прибув до монастиря св. Катерини. Гостя зустріли привітно, і віднеслися прихильно до його бажання оглянути бібліотеку. Пільно і шанобливо перегортав дослідник старовинні книги та рукописи, але змушений був по-

годитися з фактом, що далека і стомлююча подорож виявилася надареною.

Аж одного вечора сталося несподіване. Ідучи із головної бібліотеки, Тішендорф зауважив, що посередині однієї залі стояв кошик, наповнений старими книгами та рукописними сувоями, принесеними для розпалу печі.

Зацікавлений вмістом кошика, він переглянув декілька аркушів старого рукопису. Здивуванню його не було меж! На цих аркушах знаходились уривки Старого Заповіту, написані по-грецькому. Весь монастир прийшов у рух, коли стало відомо, що безвартісні для монастиря і приречені на вогонь рукописи виявилися великою цінністю. Декілька аркушів послушник уже спалив, а 43 аркуші рукопису, врятованих в останню хвилину, та решта вмісту кошика негайно були передані ігуменові. З великими труднощами дозволено було вченому взяти з собою до Лейпцигу 43 аркуші знайденого рукопису. При докладному вивченні рукопис цей виявився копією грецького перекладу Септуагінти і належить до найдавніших рукописів Старого Заповіту.

У 1853 році Константин Тішендорф удруге прибув до монастиря св. Катерини, щоб отримати решту аркушів рукопису. В монастирі, як і попередньо, привітно прийняли його, але не дозвестили й поглянути на рукопис, знаючи, якою цінністю вони володіють.

Вченому потрібна була поміч якоїсь впливової особи. Такою

особою міг бути російський цар Олександр II, який вважався захисником Грецької Православної Церкви і добродійником християнських інституцій на Близькому Сході, та користався великою пошаною в сінайських монахів. Цар дав свою згоду сприяти старанням Тішендорфа, і навіть розпорядився видати належну суму для придбання рукопису та покриття видатків подорожі.

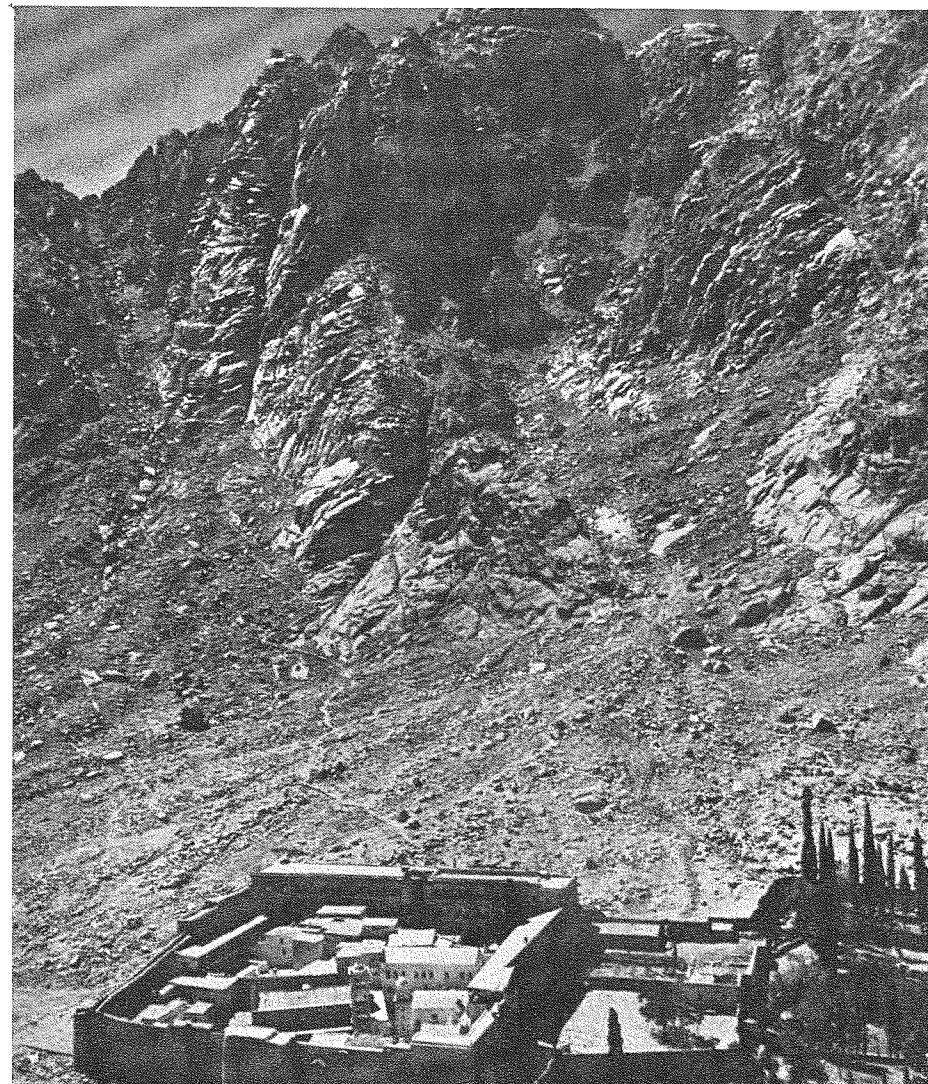
У 1859 році Константин Тішендорф утретє робить далеку подорож. Цим разом, як уповноваженному російського царя Олександра II, йому влаштовують пишну зустріч і вводять до монастиря через малі двері, що відчиняються тільки для особливо шанованих гостей. Та переглянувши рукописи в усіх трьох бібліотеках, він не знайшов жодного сліду саме того рукопису, що його протягом довгих років прагнув добути. Надія вченого змінилася великим розчаруванням. Йому нічого не залишалось, як вернутися додому. Останнього ж вечора перед від'їздом його запросив до своєї келії економ і під час бесіди сказав: "І я також читав Септуагінту — копію Грецького Заповіту перекладу Сімдесят'ох". Тоді взяв із полиці загорнений у червону матерію рукопис і поклав перед Тішендорфом. Розглядаючи, Тішендорф переконався, що це був другий примірник такого самого рукопису, з якого він у 1844 році отримав 43 аркуші. Тепер він бачив не тільки вже знані йому аркуші Старого Заповіту, але й повний комплект книг Нового Заповіту. Коли він

перегорнув останнього аркуша, то від зворушення заплакав. "Тоді я втратив контроль, — признається він. — Глибоко в моєму серці я відчув, що не дозволяв мені заставатися спокійно вдома... Господній поклик. Я завжди говорив собі: Я подорожую в ім'я Господа, щоб відшукати скарби, які принесуть користь його Церкві — тепер я знову напевно і був щиро захоплений правдою. Манускрипт, повний, як він лежить тепер, є для вчених і для Християнської Церкви незрівнянною дорогоцінністю".

Не менше зворушення й радість переживав і весь християнський світ, бо ми отримали один із стародавніших, кращих і точних перекладів Біблії.

За тим же царським сприянням, вченому пощастило отримати тимчасово, доки у Каїрі зробить копію, всі аркуші рукопису Біблії. Всього $346\frac{1}{2}$ пергаментних аркушів. Розмір кожного аркуша $13\frac{1}{2}$ дюймів ширини і $14\frac{1}{8}$ дюйма довжини. Із них Старий Заповіт займає 199 аркушів, а весь Новий Заповіт, без випусків, а також Послання Варнави та частина книги Герми займають $147\frac{1}{2}$ аркушів. Уесь текст розташований по чотири шпалти на кожному аркуші. Всі слова написані великими грецькими літерами.

По довгих переговорах, у 1869 році знаменитий Сінайський рукопис був офіційно подарований Олександру II, а останній передав його для збереження до Державної Бібліотеки в тодішньому Санкт-Петербурзі.

Монастир св. Катерини, де знайдено Сінайський Кодекс.

За думкою Константина Тішендорфа, знайдений ним рукопис міг належати до тих п'ятидесяти рукописів Біблії, що їх виготовили вчені за часу Константина Великого. Як відомо, у 331 році імператор Константин доручив епископу Кесарії Євсевію, першому християнському історику, аби він подбав про виготовлення п'ятидесяти рукописів Біблії грецькою мовою, і щоб ці Біблії були написані на мистецьки виготовленому пергаменті досвідченими каліграфістами. Це доручення Євсевій виконав. Пізніше імператор Юстиніан (527—565 рр.) послав один рукопис, як подарунок, до монастиря св. Катерини біля гори Сінай, що його він заснував. Таким чином, давність знайденого Сінайського рукопису не без підстави датують 340 роком.

З приходом до влади в Росії атеїстичного уряду найкращий рукопис Біблії не міг там належ-

но оцінюватись, як свята і релігій і науки. У грудні 1933 року його купив Британський Музей за 100 000 фунтів стерлінгів.

Між іншим, з усього, що мас теперішня Біблія, в Сінайському рукописі відсутні такі частини, як Євангелія від св. Марка 16:9-20 та Євангелія від св. Івана 7:53 до 8:11. Але ці частини збереглися в інших рукописах, стародавніх перекладах та в творах християнських письменників перших віків. Так, уривок Євангелії від св. Марка 16:9-20 є в Олександрийському рукописі та в творах Іринея Ліонського. Уривок Євангелії від св. Івана 7:53 до 8:11 зберігся в інших стародавніх рукописах, перекладах, у латинській Вульгаті та інших. У Сінайському рукописі ж залишене для цих частин відповідне місце.

(Продовження буде)
І. Беркута

Докорений і спасений

Один чоловік із своєю дружиною почали читати, ради звичайного ознайомлення, Біблію.

Після декількох вечорів, він зупинився серед читання і сказав: "Жінко, якщо ця книга правдива, то ми неправдиві".

Він продовжував читання, але незабаром знову перервав його словами: "Жінко, якщо ця книга правдива, то ми загинули".

Захоплений книгою і глибоко схильований, він продовжував читання, а через декілька вечорів радісно вигукнув: "Жінко, якщо ця книга правдива, то у нас є надія, що ми можемо спастися!"

Так і сталося: дальнє читання Святого Письма привело їх до Господа.

ПЕРЕМОЖЕЦЬ

"Майте, брати мої, повну радість, коли впадаєте в усілякі випробування".

Якова 1:2.

Багатьох бентежать труднощі і пережиття, що часто випливають із скомплікованих життєвих умов.

У дійсності ж труднощі і пережиття в більшості випадках стають нашими помічниками. Вони прищеплюють нам досвід, спонукають нас до наполегливості.

Події самі по собі не мають абсолютноного значення. Результати їхні залежать від особистих властивостей і характеру.

Нещастя, невдача можуть послужити навіть східцею для генія — це скарб для людини даровитої, хоч для слабкої — загибель.

Багато, що могли б відзначитися і послужити для суспільного добра, були втрачені для людства одною тому, що їхнє щастя нічим не порушувалося. Коли воля готова, то дороги знайдуться. Поет каже: "Наше тутешнє життя є вдосконаленням; ради іншого, кращого, ми надімося і боремось". І часто мінливість долі найкраще навчає нас правди, збуджує до життя поснулу здібності; вона випробовує нашу віру, покірність та витривалість.

Життя ніколи не стоїть на місці. Все в людстві повертається назад, якщо не йде вперед. Де виникають перешкоди, ми повинні переступити через них, на-

перекір труднощам. Девізом П. Сіднея був вислів: "Я знайду дорогу, або прокладу її!"

Легке життя породжує тільки дитячі характери; лише труднощі виковують справжніх мужів. Багато зобов'язані своїм успіхом якимсь несприятливим обставинам, при яких вони були змушені докласти зусилля, і для виходу з них були пущені в рух їхні найкращі здібності.

Сила чи слабкість характеру найчастіше виявляється при несподіваній зміні зовнішніх умов життя, і це особливо помітно, коли зміна зайдла на гірше. При таких умовах людина бувас змущена вивертатися власними силами і виявляти зовсім несподівані сторони свого характеру, які часто ведуть до відзначення і підвищення.

Страждання є важкий плуг, керований залізною рукою; він глибоко врізується в непіддатливий ґрунт, але відкриває його для плідних впливів природи, не раз викликаючи багате житво.

Навіть найсильніша протидія є величезною благодаттю для людини. Вона збуджує силу, наполегливість та енергію характеру.

Таким чином, наші труднощі і пережиття стають нашими помічниками.

С. С.

I. Думич

СЛУЖІННЯ СВЯТИХ

“Павло ѿ Тимофії, раби Христа Ісуса”. (Фил. 1:1).

Часто приходиться чути, або читати в пресі про особливо добрі, несамолюбні та саможертвені вчинки, виявлені у служінні іншим в одній чи іншій потребі.

Також існують різні організації харитативні виключно для того, щоб нести поміч нужденним. І такі організації чи особи заслуговують признання та похвалу.

Але крім доброго і похвально-го служіння матеріального ха-рактеру є ще інше служіння, яке стоїть вище всяких інших вчин-ків доброзичливості та суспіль-них обов'язків. А це є служіння Церкви Христової.

Це є щоденна спільність, що складає характерну особливість святих Господніх. Ми звернемо нашу увагу на це особливе слу-жіння, яке є:

1. СЛАВНЕ СЛУЖІННЯ. — Тому не дивно, що апостоли Пав-ло, Юда, Петро радісно представ-ляли себе перед віруючими, як рабів Христових, бо це найслав-ніше служіння понад усі інші. Воно знаходиться під управою Господа нашого Ісуса Христа. Кожен вчинок, присвячений для Нього, має виконуватися в глибокій покорі, щирості, любові та повному запевненні, що Господь знає мотив, яким вони спонука-ні. Бо часто буває, що вчинки служіння виконуються ніби на доказ вірності, але не завсіди гід-ні похвали, бо виконуються з

примусу, або ради певної своєї користі, а не з любови та поша-ни до Господа. Такі вчинки слу-жіння неприємні Йому, тому що не виходять із широго серця. Ці вчинки не є спонукані любов'ю, як ап. Павло сказав: “Бо Христо-ва любов спонукує нас” (2 Кор. 5:14). Прикладом тут є фари-сеї, що “усі учинки свої вони роблять, щоб бачили та хвалили їх люди” (Мт. 23:5,6:2). І такі люди одного дня перед Господом стануть і почнуть казати: “Гос-поди, Господи, хіба ми не ім'ям Твоїм пророкували, хіба не ім'ям Твоїм демонів ми виганяли, або не ім'ям Твоїм чуда велики твори-ли? — “І ім оголошу Я тоді, — сказав Христос, — Я ніколи не зневажав вас... Відійдіть від Мене, хто чинить беззаконня!” (Мт. 7:22, 23).

2. ПРИСВЯЧЕНЕ ДЛЯ ГОС-ПОДА СЛУЖІННЯ. — Христос сказав: “Ніхто двом панам слу-жити не може” (Мт. 6:24). Є ба-гато так званих послідовників Христових, які намагаються слу-жити Йому, а в той самий час ідуть на компроміс із світом. Ап. Павло так написав: “Бо тепер чи я в людей шукаю признання чи в Бога? Чи людям дбаю я догод-жати? Бо коли б догоджав я ще людям, я не був би рабом Христовим” (Гал. 1:10). І знов ап. Яків написав: “Чи ви не знаєте, що дружба зо світом — то ворож-

неча супроти Бога? Бо хто хоче бути світові приятелем, той во-рогом Божим стається” (Як. 4:4).

Слуга Ісуса Христа в дійсності є “раб Ісуса Христа” (Юди 1:1). За старозаповітним Законом пан, який мав раба, повинен був після шістьох років служби відпустити його на волю. Якщо раб відмо-вився від волі і бажав надалі за-лишитися у свого пана, то на знак, що раб зрікається волі, пан проколював шилом вухо його. (Вих. 21:1-6). За нового часу ласки “слуга Ісуса Христа” про-довжує бути слугою, цебто раб любові — не тому, що закон ви-магає цього, а тому, що визволив-шись від гріха, він став новим творивом і рабом праведності, як написано: “Тож дяка Богові, що ви, бувши рабами гріха, від сер-ця послухались того роду науки, якому ви себе віддали. А звіль-нившись від гріха, стали рабами праведності”, цебто присвячені одному Панові — Господу Ісусу Христу. (Рим. 6:17-18).

Справді, благословенне життя те, яке заховане з Христом у Бо-зі, життя присвячене лише для од-ного Пана, — Господа Ісуса. Ап. Павло, оцінюючи це благо-словенне служіння, так вислови-вився: “Я дяку складаю Тому, Хто зміцнив мене, — Христу Ісусу, Господу нашему, що мене за вірного визнав і поставив на службу” (1 Тим. 1:12).

3. ПИЛЬНЕ СЛУЖІННЯ. — Служіння це не є для “байдужих на Сіоні.” Слово Боже говорить, що “Проклятий, хто робить робо-ту Господню недбало” (Єр. 48:10). У цьому служінні необхід-

на старанність. Це є праця, яка вимагає обліку за кожний день у тижні. Христова любов, яка є си-лою духовною до цієї праці, спо-нукує нашу цілу систему. Наше служіння для Христа є заняттям, що закликає до акуратного зві-ту: “Дай звіт про своє управи-тельство”.

4. РАДІСНЕ СЛУЖІННЯ. — Служіння для Христа є радісним служінням, бо воно добровільне, з любові. Присилуване служін-ня, в якій би ділянці це не було, не є радісним. Але служіння для Господа, щоб було ефективним, повинно виконуватися з радістю. Правдивий слуга Христів не хо-дить з похоронним виглядом на його обличчі. Іноді буває, що й слуга Христів знайдеться в тяж-кому становищі, але він не вжи-ває обличчя свого, як дзеркало, щоб у ньому відбивалися клопо-ти його. Як написано у пісні:

“Сховай своє горе від людсь-ких очей, ѹ без тебе сліз досить і горя в людей.

Ти вдайся до Того, Хто поміч-дає, Скажи ти Христові про горе твоє”.

Хтось сказав, що одна усмішка є цінніша за тисячу стогонів. Похмурий вираз обличчя є дуже мізерна реклама для служіння. Кисла релігія є дуже непринад-ною. В цьому світі вже й так є смутку доволі. Тому радісне слу-жіння, веселе обличчя, нехай і маленька усмішка є цінною річ-чю в цьому понурому світі. Для того Слово Боже заохочує нас: “Служіть Господеві із радістю” (Псл. 100:2).

5. ПОСТПІНЕ — НАДІЙНЕ

СЛУЖІННЯ. — Одна річ, яка допомагає світові критикувати віруючих християн, то це непостійність претендуючих послідовників. Згідно із статистикою, великий процент так званих християн дуже рідко відвідують Богослуження. Це показує нам, що ми живемо в часах великого відступництва. В наші дні є дуже багато членів Церков, на яких не можна надіятися щодо присутності на Богослуженні. Вони ненадійні в служінні духовнім, або матеріальнім, інші знов, мов ті “зорі блукаючі”, по всіх Церквах блукають, лише там їх нема, де вони повинні бути. Є і такі, що зимою до Церкви не йдуть, бо холодно, а знов літом — гаряче, так що їм ніколи невигідно. З людей ненадійних дуже мало користі буває.

Роздумуючи про тих блукаючих християн, які відхиляються від зобов’язання в їхній Церкві, щоб служити та нести тягар спільно, ми вдачні Богові за постійне служіння тих святих, які відчувають і бачать душі погибаючі та допомагають у їхніх потребах. Вони відчувають і бачать потреби Церкви їхньої, і не дивляться байдуже, а прикладають усі свої зусилля та старання, щоб служити, і щоб служіння це було приемне для Господа Ісуса. До таких ап. Павло написав слідуючі слова: “Ото ж, брати любі мої, будьте міцні, не-покітні, збагачуйтесь завжди в Господньому ділі, знаючи, що

ваша праця не марнотна у Господі!” (1 Кор. 15:58).

6. ЗРАЗКОВЕ СЛУЖІННЯ. — Іншими словами, перше ніж ми будемо говорити іншим про Христа, ми повинні проявляти Христа в щоденному житті нашому. Ап. Павло написав до Тита слідуючі слова: “У всім сам себе подавай за зразка добрих діл” (Тита 2:7). І знов: “Поводьтеся мудро з чужими” (Кол. 4:5). Життя святих повинно бути взірцевим, як колись віруючих у Солуні: “Ви стали взірцем для всіх віруючих у Македонії та в Ахаї” (1 Сол. 1:7). Як радить ап. Павло Тимофієві: „Нехай молодим твоїм віком ніхто не гордус, але будь зразком для вірних у слові, у житті, у любові, у дусі, у вірі, у чистоті” (1 Тим. 4:12).

Справді, зразкове життя послідовника Христового є великим важливим фактором, щоб ходити простою та вузькою дорогою з Ісусом. Господь Ісус — єдиний і найкращий зразок для кожного з нас: “Бо на це ви покликані. Бо й Христос постраждав за нас, і залишив нам приклада, щоб пішли ми слідами Його” (1 Пет. 2:21). Христос сказав: „Прийдіть до Мене... і навчітесь від Мене” (Мт. 11:28-29). Щоб життя та служіння раба Христового було ефективним у світі цьому, необхідно вчитися постійно від Христа. Бо лише тоді служіння наше буде благословенним служінням.

БАГАЧ

Луки 12:16-21

Настало гарне, тепле літо.
Колише вітер збіжжя лан.
Тут доспіває гарне жито,
А там — пшениці океан.

Овес вже зовсім половіс,
Ячмінь доспіє наперед,
Пахучча гречка вся біліє,
Бджілки з квіток збирають мед.

— От зародило! Треба ж вміти! —
Щасливий тішиться багач. —
Але куди усе це діти?
Не знаю! Хоч сідай та й плач! —

Як він так радився з собою,
Ідея блиснула в ту мить:
— Тож я мосю головою
Тепер вже знаю, що робить!

Старі всі клуні поруйную
І винищу, як ту бузу,
Нові великі побудую
І туди добро мос звезу.

Тоді скажу душі мої:
Добра ти маєш так багато!
Тож, скільки хочеш, іж і пий!
На многі роки тобі хватить!

Та ось ще не минув і рік,
(Багач такий про себе думний!),
А Бог до нього вже прорік:
“Ти, чоловіче, нерозумний!

Заповідь Христа: “Покайтесь!”

В цю ніч, хоч смерти і не чутъ,
Хоч спокій всюди ѹ добре спиться,
У тебе душу заберуть.
Кому добро твое лишиться?“

О, друже, брате дорогий,
Дивись, не будь про себе думний,
Себе самого пожалій,
Щоб не прорік Бог в адрес твій:—
“Ти, чоловіче, нерозумний!“

Христос у Слові нам сказав,
Щоб на землі ми вчились жити:
Кому достатки Бог послав,—
Щоб ними в Бога багатіти.

Адам Штурма

НЕНЬЦІ

Великі числа і геройські справи, —
Кого вони в дитинстві не п'янить?
Жадав і я відомості і слави, —
Тепер усе готовий промінять

На ті дива, наїvnі і маленькі,
Де мак цвіте і хата у садах,
Де ніжно-ніжно сяють очі неньки,
І цілій всесвіт в тих святих очах.

М. Луків

Один індус сказав місцевому місіонерові: “Я певний, якщо провадитиму добре життя й робитиму добре, зрікаючися злих звичок, Бог буде задоволений з мене і прийме мене до неба”. У той спосіб думає більшість людей сьогодні. Місіонер відповів: “Ви знаєте бабулове дерево (з довгими гострими колючками). Отже, припустім, що ви відломите з його галузок сотню або й більше його противних колючок, чи дерево від того перестане бути бабуловим деревом? Певно, що ні. Припустім, що вам вдалося б відкинути одну чи декілька, або навіть багато ваших злих доріг і звичок, ви ще все залишилися б “злим деревом”, тобто природно злою людиною. Ви мусите мати зовсім нову природу, мусите стати новою людиною, щоб догодити Богові й подобатися Йому та робити те, що Йому до вподоби. Тільки Христос може вам дати нове серце”. Відповідь місіонера була правильна й згідно із Святым Письмом. Христова проповідь, Його перша й єдина проповідь до грішної людини, є про необхідність покаяння.

Дуже цікаво, що Господь не сказав, що людина повинна покаятися з одного чи другого свого гріха або злих звичок, але просто й ясно: “Покайтесь”. Він не проповідує до розбійника чи злодія перестати красти, бо злочинець не може того зробити.

Він не проповідує до перелюбника, щоб він перестав грішити в той спосіб, бо він не може. Господь Ісус Христос усвідомлює один основний факт життя, а саме, щоб знищити симптоми, необхідно знищити причину. Гріхи людини є зовнішнім виявом гріха людини, тобто грішного стану її. Христос не прийшов, щоб спонукати нас залишити наші гріхи, але щоб зробити нас здібними й дати нам можливість здобути нову природу чи диспозицію, новий характер, нову вдачу, що не є схильністю грішити, але радше втікає від гріха.

Дієслово “метаноеу” — “покаятися” складається з прийменника “мета”, що означає “після” й дієслова “ноеу”, що означає “злагнути, зрозуміти”. Іншими словами, “покаятися” — це думка, що прийшла в голову пізніше. “Метаноеу” є протилежне “проноему”, що означає “мати попередню думку”. Перша є спізнена думка чи знання, друга є перед-знання, передбачення. Отже, Христос заповідає, щоб кожна людина задумалася над життям. Багато людей думає в той спосіб, що для того, аби прийти до Христа, ми повинні перестати користатися нашими умовими здібностями. Віру трактується, як непримирливо протилежну розумові. Але ця наука не згідна зо Святым Письмом. Першу річ, яку Господь Ісус Христос

тос (Який називається також "го Логос", "Слово", що в першу чергу означає "Розум", "Логіка"), вимагає, щоб ми зробили, — це думати, збегнути, знати, застосовлятися. Він вимагає від нас користатися тим, що Він нам дав. Цю заповідь дано людині тому, що тільки людина є здібною думати логічно й усвідомити собі, що вона не є продуктом чи наслідком випадку; що мусить існувати Розумний Творець так розумно укладеного світу. Звірі не можуть дійти до такого висновку. Здібність думати провадить людину до висновку, що є Хтось понад нею, Хтось поза нею, і Той Хтось її створив.

Думати — це рости у свідомості. Стань перед квіткою і думай. Стань перед заходом сонця і думай. Стань перед зоряним небом уночі і думай. Хтось сказав, що астроном, який не захоплюється, є божевільний. "Що ти бачиш?" — спитав приятель визначеного ботаніка, який студіював і досліджував квітку. "Я бачу Бога", — була поважна відповідь. Шотландський лікар писав своїм пальцем в огороді на землі букви імення свого малого синка, посіяв крес (рід салати в рівчаках, і вирівняв землею. Десять днів пізніше його син із здивуванням прибіг до нього і сказав, що його ім'я росте в огороді, та наполягав, щоб батько вийшов подивитися. "Чи це випадок тільки?" — питав батько. "Ні, хтось мусив зробити в той спосіб". "Дивися на себе — сказав лікар. — Зверни увагу на свої руки, пальці, ноги; чи ти з'явився випадково?" —

"Ні, щось мене мусило створити". — "А хто це щось?" — Оскільки син не зінав, батько сказав йому ім'я великого Творця, Який створив його та цілий світ; він ніколи не забув тієї лекції. — Думай, людино! Стань перед дзеркалом і думай. Ти відрізняєшся від кожного іншого з мільярдів людей, які жили на цій землі, а все-таки в одному сенсі ти є такою самою. Стань перед трупом у погребника і думай. Уважай. Думай. Не бійся думати.

Один з американських визначних науковців у цьому віці просторів є д-р Вернер фон Браун. Слухайте, що він каже: "Сьогодні, більш ніж коли-небудь, наш рятунок, продовження існування вашого, моє і наших дітей, залежать від нашої вірності та додержання етичних чи моральних принципів. Єдино мораль буде рішати, чи атомна енергія стане земним благословенням, чи джерелом цілковитого знищення людства. Звідки походить бажання моральної дії? Що спонукає нас до бажання бути моральними? Я вірю, що існують дві сили, які нас спонукають. Одна — це віра в останній суд, коли кожен із нас мусить здати звіт, що ми зробили з Божим великим даром життя на землі. Друга — це віра в безсмертну душу, душу, яка буде тішитися нагорою, або терпіти кару, винесену на останньому суді... Віра в Бога, — продовжує фон Браун, — і в безсмертя таким способом дає нам моральну силу і моральний провід, що нам необхідні для

кожної дії в наповному щоденному житті. В нашому модерному світі, мабуть, багато людей відчуває, що наука чомусь такі "релігійні думки" вважає не на часі чи старомодними. Але я думаю, що наука має дійсну несподіванку для скептиків. Наука, наприклад,каже нам, що нічого в природі, навіть найменша частинка, не може зникнути безслідно. По думайте про це хвилинку. Якщо так зробите, ваші думки про життя не будуть такими самими. Наука доказала, що ніщо не зникає безслідно. Природа не знає зникнення. Вона знає тільки трансформацію чи перетворення. Отже, якщо Бог стосує цей основний принцип до найменших, незначних частин Свого всесвіту, то чи це не само собою зрозуміло припускати, що Він стосує його також до корони Свого створіння — людської душі? Я думаю, що так. І все, що наука мене навчила та продовжує вчити, — посилює мою віру в продовження нашого духовного існування по смерті. Ніщо не зникло безслідно." Так кінчає цей великий науковець, як наводить часопис "Цей Тиждень".

Бог дав нам розум, щоб ним думали, і якщо думаємо, і думаємо правильно, ми не можемо дійти до іншого висновку, ніж д-р фон Браун. Ми визнаємо, що існує частина людини, що її не можна важити або бачити, але є так само реальною, як та, яку можна відкрити фізичними органами чуття. Подивіться на мертву людину. В один момент була діяльною і живою, а в другий —

нездібна порушити собою чи своїм тілом. Але вага її тіла негайнно по смерті є точно така сама, як була кілька хвилин перед тим. Тільки нерозумний сказав би, що нічого не сталося між життям і смертю. Щось, що давало життя тілові, залишило його. Що це було? Думайте. Серйозне думання попровадить нас до того, що ми знаємо дуже мало і що існує щось поза нашим знанням — найцінніша річ у житті, що може прийти до нас тільки через об'явлення: особистість Бога.

Перший крок до покаяння — це спрямування наших думок до Бога Творця. Тому Христос прийшов, щоб про це вам і мені сказати. Чи бажаєте думати? Тільки нерозумний не думає, і він одинокий каже, що нема Бога (Псалом 13:1). Розумна ж людина буде вірувати, що Бог існує. Але чи цього досить?

Поглянь назад — потім утікай до Христа

Люди вірують у багато речей без того, щоб перш якслід обдумати. Але віра, що витримає пробу часу, на яку можемо сполягати й яку можемо успішно обороняти, є якраз тією, яку ми обдумали й самі перевірили та випробували. Розумна віра неможлива без думання, але думання не вистачає, щоб помогти людині вірити й бути спасеною. Частиною вірування є думання, але частина думання не обов'язково є віруванням.

Першою і справді єдиною заповіддю, яку Господь Ісус Хрис-

тос дав усім людям на землі, була: "Покайтесь"! Ми бачили, що це слово в грецькій мові — "метаноεу" — дослівно означає "думати опісля", і що початковим кроком до покаяння людини є думати — про себе, своє походження, своє призначення. Думати. Але це думання припровадить нас тільки до висновку, що мусить існувати Бог, Який є Творцем. Наше думання даліше не сягає; воно не може допровадити до особистого розуміння Бога, як і особистого прийняття Його для себе самих. Якщо Бога в Його повноті можна було б пізнати через думання, Він не мусив би об'являти Себе людині в особливий спосіб: через Своїх пророків, а потім через Свого Сина, Господа Ісуса Христа.

Але ж чому Христос кладе початковий і головний натиск, у Своїй заповіді покаятися, не тільки на думку, але на "думання назад?" Тому, що людина відкинула передбачення ("перед-думання") в Адамі. Коли Бог створив нас, Він казав уживати передбачення, тобто уникати її обминати гріх через уникнення непослуху Йому. Але ми навмисне не послухалися Бога в нашому бажанні підвищити себе в знанні її силі понад означені Ним межі, вибираючи скоріше віру в неправду сатани. Бог бажав, щоб людина передбачила. („проноіа” — подумала наперед) наслідки гріха. Але бувши неспроможною на те і схиливши в тому, людині тепер необхідно задуматися ("метаноіа" — подумати назад). Передбачення, тобто розважання над

гріхом і його наслідками або передбачування гріха і його наслідків, можливе, коли людина є в стані примирення та спільноти з Богом, Своїм Творцем. "Метаноіа" є думка чи розважання, що приходить після гріха й свідомості гріха. Людина в духовно упавшому стані не може уникнути гріха, не може передбачити гріха, але їй звертається увагу, щоб "бачити опісля", пригадувати й роздумувати. Заповідаючи покаятися, Христос звертає її увагу подивитися назад, під час думання.

Коли дивимося назад і думаємо, то побачимо, що ми одного разу були в Адамі — дітьми Божими, призначенні жити в вічній спільноті з Ним, без гріха та його наслідків. Коли роздумуємо про те, ким ми були, то усвідомлюємо різницю між тим станом і ким ми є тепер. І ми бачимо, що найбільшу шкоду, яку людина коли-небудь понесла, — це знищення Божої подоби в ній. З Божих дітей люди стали дітьми диявола. Ось тому Христос сказав до невіруючих людей того часу: "Ваш батько диявол, і по жадливості вашого батька ви виконувати хочете" (Ів. 8:44). Що за клоپіт ми спричинили самі собі через добровільну заміну Бога на диявола, як нашого батька! Ми занебали думати наперед чи передбачувати, і тільки альтернатива або вихід нам лішився тепер — думати назад. Тільки думати назад і відкрити, що ми не є такими, якими ми були призначенні, і тому є нещасливими, не дуже нам поможе. Уяві-

У квітні минулого року в столиці Америки зібралися 200 000 християн з гаслом:
"Вашингтон для Ісуса".

мо собі когось, хто впав до величного провалля чи безодні. Він усвідомлює собі, що він загиблий, пропащий, він не є там, де повинен бути, але що це йому поможе?

Є дві альтернативи для людини в такому безвихідному становищі. Одна — це самому рятуватися з того упадку й загибелі. Друга — це кликати про рятунок до когось іншого. Більшість людей слідують за своїми природними нахилами першої альтернативи. У нас є інстинкт самозбереження. Коли ми усвідомимо собі, що ми загублені й пропащи, то шукаємо виходу. Це якраз пропонують більшість духовних провідників і більшість релігій. Це система релігій, яка каже: "поможи собі сам, спаси себе сам". Але вона цікавиться і стосується тільки теперішнього і майбутнього. Ми ж не повинні забути, що „покаятися" в грецькій мові означає думати про минуле, а не про майбутнє. Це означає пригадувати наші невдачі перед Богом. Ми не можемо діяти, немовби мали справу тільки з теперішнім і майбутнім, бо ми переносимо борг минулого. Євангелист Біллі Сандей одного разу оповідав про чоловіка, який прийшов до нього і сказав: "Я перестану п'янствувати й перейду на воду". — "Добре; що ще?" — "Я покінчу з безсоромними жартами". — "Добре; що ще?" — „Само собою зрозуміло, що я обманець; я перестану обманювати й грati в карти." — "Добре; що ще?" — "Я неморальна людина і думаю жити чесним життям".

— "Добре; що ще?" — Чоловік каже: "Якщо я покінчу з тим усім, думаю, що те покриє все. Я перестану пити, божитися, обманювати і не буду жити неморально". Біллі Сандей відповів: "Добре. Подай руку й обіцяй, що приймеш Ісуса Христа, як Спасителя". Він сказав: "Hi, я того не зроблю. Якщо я перестану робити все те, я не потребую прийняття Спасителя". Чи це дійсно так, або це тільки людська дорога до спасіння? Це тільки резолюції, рішення. Рішення стосуються теперішнього і майбутнього, але вони не можуть вплинути на минуле.

Припустім, що ви винні комусь 25 доларів, і прийдете до нього та скажете: "Я вирішив платити готівкою почавши від сьогодні". — "Добре; я тішуся тим рішенням. Але ж ви винні мені 25 дол.; що з боргом?" — "Ох, якщо відтепер платитиму готівкою, то цим усе вирівняється". Hi, рішення зреформувати себе, не є те, що Ісус мав на думці про заповідь "покайтесь". Покаяння включає роздумування над минулим. І кожен, хто чесний зі собою, визнає, що його минуле не є без гріха. Біблія нам про це говорить. "Бо всі згрішили", читаємо в листі до Римлян 3:23. І псалмист каже: "Усі повідступали, разом стали бридкими вони, нема доброчинця, нема ні одного!" (Псал. 13:3). Отже Біблія заявляє, щоб очиститися з минулих гріхів, кров мусить бути пролита, бо "без пролиття крові не має відпущення" (Євреїв 9:22). Ваша й моя кров не могла спо-

кутувати гріх. Тільки кров безгрішної й досконалої особи могла те зробити. Такою особою був Ісус Христос-Бог, Який став людиною, аби міг умерти з метою, щоб люди жили.

Заповідаючи вам покаятися, Христос вас просить застановитися й подумати, подумати про грішне минуле, спадкове й особисте. Потім просить вас усвідомити собі, що ви не можете абсолютно нічого зробити самі, щоб помогти собі й стерти той гріх Адама, як вашого федерального представника, як також ваші власні гріхи. Продовжуйте думати й дивитися на минуле. Ви побачите, що Господь Ісус Христос умер за вас з метою, щоб ваше минуле було чисте, а ваше майбутнє світле. Відкинути таку нараду означало б духовне самогубство. Але тільки тоді, коли ви вірою поглянете назад на голгофський хрест, де Христос умер за вас, ваше майбутнє може бути світлим і повним надії. Тільки тоді, як переживете прощення гріха, можете перемагати гріх.

Таким чином, покаятись означає поглянути назад і усвідомити, що ви пропащи, що ви не можете спасти самі себе, і що тільки Той, Хто може спасти вас, є Той, Хто заплатив найбільшу капру за гріх, проливши Свою кров — Господь Ісус Христос. Апостол Петро об'явив це недвозначними словами, коли вказав на виключність Христа, як Спасителя в Діях апостолів 4:12: "І нема ні в кім іншім спасіння. Во під немом нема іншого імення, даного людям, що ним би спастися ми

мали". Визнання вашого грішного й пропащого стану не обов'язково означає, що ви мусите повністю розуміти, як і чому те все сталося, поки покличете по допомогу й спасіння.

Людина одного разу прийшла до проповідника й запитала: "Як то сталося, що я родився із злим, зіпсутим і грішним серцем? Чи це чесно, що я вспадкував гріх Адама?" Проповідник відповів: "Це питання не стосується вас настільки, як інше, а саме, як позбутися вашого зіпсутого серця? Ви маєте грішне серце, що повністю позбавляє вас Царства Божого, і мусите мати нове серце, бо інакше не можете бути спасеними. І питання, що найбільше глибоко вас стосується — це як ви повинні одержати його?" Але людина настоювала: "Я бажав би, щоб ви мені сказали, як я одержав грішне серце". — „Я цього тепер не скажу, — відповів проповідник, — бо якщо я і міг би пояснити для вашого повного задоволення, воно в найменшій мірі не помогло б вам щодо одержання нового серця. Єдину й найбільшу річ, яку бажаю вам, щоб ви стали новим створінням та були готовими для неба". Потім він продовжував: "Ви подібні до людини, яка топиться. Приходить його приятель, щоб рятувати його, але він настоює, щоб йому сказав точно, як це сталося, що він топиться, поки він погодиться, щоб його рятував". Людина задумалася. Проповідник мав рацію. Найважніша річ для нього й для вас не є повне розу-

міння, чому і як ви стали такими, якими є, але втікати до Спасителя, стати тим, чим можете бути

— дитиною Божою через прийняття Ісуса Христа. Це якраз і означає покаятися: усвідомити

собі свій безнадійний пропаший стан і спішити до Христа-Спасителя.

(Продовження буде)

Переклав
Василь П. Гергель.

Світ навколо нас

ЧОМУ ВЕСЕЛКА СТРОКАТА?

Прошумів дощ з грозою. І враз небо очистилося. Засяяло сонце. А на блакиті небозводу розвісилась райдуга-дуга. В чім причина цього казкового фееричного явища? Звідки раптом взялися строкаті фарби в атмосфері?

Ви, мабуть, помічали, що райдуга завжди з'являється на протилежній від Сонця стороні неба. Саме тоді, коли його промені освітлюють супротивну завісу дощу. А тепер уявіть, що ми бачимо збільшену краплину, яка висить у повітрі. Один з міriadів сонячних променів зустрічає на своєму шляху оту цяточку. Входячи всередину її, заломлюється, відбивається і, виходячи з неї, знову заломлюється.

Таким чином, у дощової крапельці, наче в призмі, відбуваються одразу три

процеси: заломлення світла, його відбиття і розклад на складові кольори. З кожної краплині, на яку впав білий сонячний промінь, виходять різноманітні промені спектра. Всі краплінки, котрі посилають нам у вінці ці одбиті промені, розміщуються в повітрі по колу і знаходяться в одному положенні до Сонця і до спостерігача. Саме від них і потрапляють у наші очі райдужні промені. Зливуючись, вони утворюють райдугу, яка тим яскравіша, чим більші краплі дощу.

Від їх розміру також залежить, який колір у веселці переважить. Краплі діаметром від 0,5 до 1 мм дають райдугу з яскравими фіолетовою і зеленою смугами.

Я. Я.

Хто серцем добрий, той і в убогому одязі шляхетний.

Той, хто чинить зло, ненавидить людей.

У злих людей нема пісень.

Слово історії

СВІДЧЕННЯ ЧУЖИНЦІВ ПРО СЛОВ'ЯН

Стародавня земля Київська. Стародавня історія слов'ян. Вона почалася задовго до великої князівської доби. Проте існуючі джерела розповідають про Русь уже в цілком сформованому вигляді.

Правобережжя Середнього Дніпра з його лісостепом ніби самою природою призначене для осілого життя. Великі пагорби і численні долини, родюча земля і густі ліси створювали неабиякі вигоди для землеробів та мисливців. Саме тому, починаючи з неоліту, тут мешкали землеробсько-скотарські племена. Вони залишили багато пам'яток своєї матеріальної культури. В лісах і полях, іноді в містах і селах Київщини вже виявлено більше трьох тисяч пам'яток різних епох: унікальне житло з кісток мамонтів, кургани і могильники, оборонні валі і городища, скарби монет та ювелірних виробів, майстерні ремісників. Тисячі пам'яток відомі, хоч і не всі досліджені, а ще скільки чекають свого відкриття!

На думку вчених, археологічні знахідки Зарубинецької, Корчуватської та деяких інших груп культури свідчать: Київщина була заселена слов'янами ще в кінці другого та в першому тисячолітті до Р. Х. А пам'ятки Черняхівської групи культури переконують у тому, що слов'янське населення у III—V століттях по Р. Х. досягло дуже високого рівня розвитку.

У другій половині першого тисячоліття, як розповідає Нестор-літописець, на Правобережжі Дніпра, головним чином між річками Рось та Ірпінь, жили поляни. Із згадки про них, власне, й починається історія слов'ян.

Їх життя ніколи не було спокійним.

Поруч лежав степ. Орди кочівників хвильми насувалися на Північне Причорномор'я, знищували або підкоряли місцеве населення, здійснювали звідси загарбницькі походи до Азії, нападали на грецькі, римські та візантійські колонії і провінції.

Століттями слов'яни жили поруч із війовничими сусідами — скіфами, сарматами, готами, гуннами, аварами, печенигами половцями, татарами тощо. Постійна небезпека змушувала завжди дбати про оборону.

Ранні слов'янські племена другого-першого тисячоліття до Р. Х. мали великі поселення, укріплені валами, висота яких іноді досягала 10 метрів, а довжина — десятків кілометрів. Чимало таких городищ є вздовж південного кордону лісостепової зони — в межах нинішніх Вінницької, Кіровоградської, Черкаської, Полтавської, Сумської та Харківської областей. Найцікавіше те, що слов'яни не обмежилися будівництвом окремих укріплень, а в сьому-шостому століттях до Р. Х. почали споруджувати так звані Змійові валі і фортеці для оборони всієї Київської землі. Висота цих валів ще й тепер сягає кількох метрів, а довжина, наприклад, частини валу по річці Рось становить більше 150 кілометрів.

Якими ж були наші предки? Які риси їхнього характеру, традиції і громадського ладу обумовили успішне змагання з війовничими сусідами, забезпечили незалежність і самобутність протягом тисячоліть? Відповідь на ці запитання, хай і неповну, знаходимо в повідомленнях грецьких, римських, візантійських істориків та письменників.

«У тих і других одна і та ж мова... і

за зовнішнім виглядом вони не відрізняються. Вони мають дуже високий зріст і величезну силу... деякий час тому навіть ім'я слов'ян і антів було одне..." Так пише Прокопій Кесарійський у праці "Про війну з готами" (VI ст.).

Високий зріст, могутня будова тіла та велика сила... Можливо, що й назва одного з племен "поляни" асоціюється не з поняттям "поле", а з поняттям "ісполін", себто богатир. Не даремно ж діяльність билинних богатирів пов'язується, в першу чергу, саме з землею Київською — землею полян.

У шостому ж столітті візантійський письменник Маврикій Стратег писав, що слов'яни "...витривалі, легко переносять спеку, холод, дощ, відсутність одягу, брак їжі..., але, по суті, вони непогані люди і зовсім не злобні". Маврикій, намагаючись бути об'єктивним, вказує на дуже важливу рису наших предків: вони "відзначаються своєю любов'ю до волі... їх ніяк не можна схилити до рабства або підкорення у своїй країні".

Із стародавніх джерел відомо, що слов'яни для більшої безпеки жили общинами, дотримувалися звичаїв своїх батьків, поважали жінок і мали лагідний характер. Особливо зворушливим є такий запис Маврикія: "Скромність їхніх жінок перевищує усюку людську природу... більшість вважає смерть чоловіка свою смерть і добровільно душить себе, не вважаючи перебування вдовою за життя".

Розповідаючи про соціальний та політичний устрій стародавніх слов'ян, Прокопій Кесарійський підкреслює, що ці племена "не керуються однією людиною, але з найдавніших часів живуть у народоправстві (демократії), і тому у них щастя і нещасти в житті вважається справою спільнною".

Захищаючи батьківщину, слов'яни, як

і інші народи, брали полонених. Але, пише Маврикій, "полонених вони не тримають у рабстві, як інші народи, протягом необмеженого часу; не визнаючи терміну полону, пропонують бранцям на вибір: або за деякий викуп повернутися додому, або залишитися там, де вони вже опинилися, на становищі вільних і друзів".

Слов'яни були мирними людьми і, в першу чергу, дбали про оборону своєї країни. У багатьох писемних джерелах VI—Х стст. відзначається хоробрість слов'ян. Ось що розповідає візантійський історик Лев Діакон про бій між слов'янами та візантійцями, коли велика армія Іоанна Цімісія в 971 р. оточила під Доростолом дружину князя Святослава: "Війська зійшлися, і почалася велика битва, яка довгий час не давала переваги жодній стороні. Роси, які здобули славу переможців у сусідніх народів, вважаючи страшним лихом втратити її і бути переможеними, билися одчайдушно". У відповідь на пропозицію деяких мужів відступити Святослав сказав: "Загине слава, супутниця зброї росів, яка легко перемагала сусідні народи і без пролиття крові підкоряла цілі країни, якщо ми тепер із ганьбою поступимося перед римлянами. Отже, з хоробрістю предків наших і з тією думкою, що руська сила була досі непереможна, будемо мужньо битися за життя наше. У нас немає звичаю рятуватися втечею на батьківщину. Або жити переможцями, або, вчинивши знамениті подвиги, вмерти із славою".

Лев Діакон далі підкреслює, що "руські ніколи живими не здаються ворогам", що "це народ відважний до безумства, хоробрий, сильний". І в цьому бою, незважаючи на велику чисельну перевагу, візантійці так і не здобули перемоги.

Слов'янам завжди було притаманне по-

чуття власної гідності. Багатьом відома легенда про намагання хозарів установити свою владу над полянами. На вимогу недругів платити данину поляни відправили їм по мечу від диму (господарства). Одергавши такий подарунок, хозари полишили навіть думку про панування. Але мало хто знає, як ще раніше (у VI ст.) вождь аварів Ваян також заїждав від слов'ян підкорення. Тоді, переповідає історик Агафій, князь Давріт і старійшини відповіли нахабам: "Чи народилася на світі і зігрівается променя-

ми сонця та людина, яка б підкорила собі силу нашу?"

Витривалість, вільнолюбство і невибагливість, демократичність, велика сила і хоробрість, гостинність і гуманність уживалися у слов'ян з високим почуттям справедливості і чести. Святослав, який загинув від віроломного нападу печенігів, вважав нижче своєї гідності виступати проти ворогів зненацька. Він завжди попереджав тих, на кого збирався йти війною, знаменитими словами "Іду на ви".

А. Б.

З історії речей

ОЛІВЕЦЬ

Люди здавна користуються олівцями, хоч колись вони дуже відрізнялися від теперішніх. Спочатку стержень (його потім затискали металевими защіпками) виготовляли із свинцю, згодом — з чорного глинистого сланцю, ще пізніше — із суміші порошку із спалених кісток та рослинного клею.

Олівець у своєму теперішньому вигляді з'явився значно пізніше, ніж, скажімо, гусяче перо й чорнило, — тільки в кінці XVIII століття. У 1790 році француз Конте і майже одночасно з ним чех Гармут запропонували виготовляти стержні із суміші подрібненого графіту й глини, вмонтувавши їх у дерев'яний футляр. З того часу почалася ера графітових олівців.

Виробництво олівців — не така вже й проста справа, як це здається на перший погляд. Три-чотири тижні іде на виготовлення звичайного олівця. Спершу у стержневому цеху виготовляють суміш із глини, води і подрібненого графітovo-

го порошку (дрібнішого від найніжнішої пудри). Масу пресують, і машина нарізає цілій жмут стержнів. Тепер їх треба просушити, обпалити, перевірити на міцність. Цікава це процедура — перевірка на міцність. На спеціальному приладі стержень має витримати зусилля у 450 грамів. І тільки після випробування графітову паличку можна вкладати у футляр... з кедрових дощечок.

Олівець має бути легким, міцним, добре стругатися. Там, де роблять заготовки для олівців, кедр просочують аміаком, обробляють парафіном. На олівцевій фабриці заготовку залишається тільки просушити, зробити прорізи для стержнів і склейти разом дві дощечки. Із спеціального фрезерного верстата олівець вискачує майже у свою натуруальному вигляді і потрапляє... в оздоблювальний цех. Шість-вісім разів обертають його на невеличкому конвейєрі, вкриваючи фарбами. Потім олівець лакують, обрізають торці, маркірують.

ЗВІДСІЛЬ

● Статистичне бюро Організації Об'єднаних націй опублікувало в кінці 1981 року статистичні дані, згідно з якими населення земної кулі становить 4,4 мільярда осіб. Пересічний приріст 1,73% на рік. У статистиці зазначується, що майже половина людства живе в умовах злиднів, голоду, відсутності медичного обслуговування.

● Тривога за родину і духовний стан сучасної молоді є сьогодні загальною актуальною темою. Чути заклики, щоб Церква, наукові установи, організації та вся організована спільнота зосередили свої зусилля, аби допомогти у вихованні молодого покоління.

● Місто Петра заснували арабські кочові племена набатей у III столітті до Р. Х. Проіснувало воно до 106 року по Р. Х. — саме тоді завоював його римський імператор Траян. На відміну від усіх інших міст світу Петру ніхто і ніколи не будував, там нема жодної споруди, зведененої з каміння, глини або дерева руками людини. Всі житла в ньому — то природні й штучні печери, висічені у скелях. Печери — справжні витвори мистецтва, вони прикрашені колонами і візерунками. Воно знаходиться на території сучасної Йорданії.

● Щороку у морях та океанах світу виловлюють близько 70 мільйонів тонн риби. Понад 15 кілограмів риби на кожного жителя планети.

● Викопні рештки велетенського птаха, можливо, найбільшого з тих, що існували колись на нашій планеті, знайшли в Аргентині. То був, певно, величезний тераторніс, розмах крил його становив більш як вісім метрів. Важив птах близко 80 кілограмів, а довжина його тіла від дзьоба до кінчика хвоста дорівнювала 3,5 метра. Для порівняння: найбільший з птахів, що живуть тепер на Землі — кондор. Він важить лише 17 кілограмів і має розмах крил три метри.

● Завершено перший етап реконструкції стародавнього міста Вавілон, руїни якого розташовані за 90 кілометрів на південний захід від іракської столиці Багдад. Археологи та інші фахівці спочатку провели роботи, які дадуть змогу зберегти від дальнього руйнування те, що залишилося від величного міста. У наступні вісім років учени мають реставрувати історичне місто, відтворити численні будинки, міські стіни і ворота.

● 40 процентів населення Латинської Америки у віці старше 15 років — неписьменне.

● Ресторани і кафетерії у ЗСА обслуговують клієнтів їжею на суму 22 мільярди доларів річно.

● Щоб донести ложку до рота, треба привести в рух 50 м'язів та 30 суглобів.

● Людина кіпляє повіками в середньому 25 разів на хвилину.

● Людина складається з 30 мільярдів клітин. Якби її дати стільки цеглин, то вона будувала б з них будинок протягом 900 тисяч років.

НОВІ ВИДАННЯ

Проп. Іван Барчук. „Пояснення чотирьох Євангелій” Накладом Християнського Видавництва „Дорога Правди”. Торонто — Клівеланд, 1981. Том I. Сторінок — 576.

Це перша монументальна праця в українській мові на цю тему.

Автор багатьох богословських праць і невтомний довголітній проповідник Святої Євангелії зробив цим велику послугу нашому народові, бажаючи дати йому найкраще — зрозуміти науку Божу, проголошену Господом нашим Ісусом Христом.

Ціна книжки без пересилки — 13.00 доларів.

Віписувати від Видавництва:

„Doroha Prawdy”, P. O. Box 3 Station D. Toronto, Ont., M6P 3J5. Canada.

Д-р Іван Беркута. „Вічна Євангелія”. Історичний огляд Святої Євангелії.

Виходить заходами Християнського Видавництва „Дорога Правди”.

Має одинадцять розділів. Між ними: Вірогідність Євангелії, Документи римських катакомб, Церква — як розкриття Євангелії, Рукописи, Наше визнання.

Замовлення посылати:

„Doroha Prawdy”, P. O. Box 3 Station D. Toronto, Ont., M6P 3J5. Canada.

Великі люди про Євангелію

„Нехай духовна культура все йде вперед, нехай природничі науки ростуть і в ширину і в глибину, і нехай людський дух удосконалюється, скільки хоче, але не перевершить висоти і моральної культури християнства, як вона сяє та світить в Євангеліях”.

І. Гете.

„Єдина моя втіха — це Євангелія. Я читаю її щодня, щогодини”.

Т. Шевченко.